

İSLAM MEDENİYETİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Journal of Islamic Civilization Studies

e-ISSN: 2149-0872

Cilt/Volume 8 - Sayı/Issue 2 - Aralık/December 2023; 373-396

Şer'u Men Kablenâ Bağlamında Hz. Nûh Kıssasının Fikhî Yönü

The Jurisprudential Aspects of the Parable of Prophet Noah in the Context of Shar'u Men Kablena

Fatih KARATAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Assistant Professor, Şırnak University Faculty of
İslam Hukuku Anabilim Dalı. Divinity Department of Islamic Law.

fatihkaratas@sirnak.edu.tr Orcid: 0000-0003-1468-192X

Makale Bilgisi / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received

13.10.2023

Kabul Tarihi / Accepted

23.12.2023

Atıf/Cite: Karataş, Fatih. "Şer'u Men Kablenâ Bağlamında Hz. Nûh Kıssasının Fikhî Yönü". İslam
Medeniyeti Araştırmaları Dergisi 8/2 (2023), 373-396.

<https://doi.org/10.20486/imad.1375431>

Bu makale, İsrail'in Gazze'de insanlık ve hukuka aykırı olarak, vahşi ve barbarca yaptığı saldırılar sonucu hayatını, evini, yurdunu, ailesini, mukaddesatını kaybeden masum insanlara ithaf edilmiştir. İsrail'in yaptığı; bir katliam, soykırım ve terörizmdir. İsrail'in uluslararası hukuka, insan hak ve hürriyetlerine aykırı olan tüm işgal ve saldırıları suçtur; bu nedenle yargılanması gerekmektedir.

Etik Beyanı/Ethical Statement: En az iki hakem tarafından değerlendirilmiş ve iThenticate ile %15'ten az benzerlik oranına sahip olduğu belgelenmiştir./Reviewed by at least two referees and iThenticate documented that the rate of similarity to another texts did not pass 15%.

Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
Licensed Under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Öz

Kıssalar, hidayet kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm'in insanları hakka, iyiye ve doğruya irşad etmek için kullandığı üslup ve yöntemlerin en önemlilerindedir. Bu sebeple birçok yönden araştırma konusu edilmiş olan Kur'ân kıssalarının fikhî yönden de incelenmesi gerekmektedir. Zira fıkıh usûlü açısından şer'u men kablênâ (önceki ümmetlerin şeriatları) delilinin hüccet olması hususu ihtilafli olsa da uygulamada bu delile dayalı olarak birçok fikhî hükmün konulduğu bilinmektedir. Ayrıca klasik kaynaklarda birçok fikhî meselenin çözümünde bu kıssalardan istifade edildiği; fukahânın kıssalarda geçen birtakım kullanımlara dayanarak icthad ettiği dikkat çekmektedir. Öte yandan dinin tek, şeriatların ise değişiklik arz ettiği bir gerçektir. Dolayısıyla önceki şeriatlar ile son şeriat arasındaki yakın ilişki, benzerlikler ve farklılıkların tespiti, mukayese imkânı verdiği gibi tarihsel süreçte şeriatlardaki değişimi ve bunun sebeplerini görmeyi de sağlamaktadır. Bu sebeple şeriat sahibi ilk peygamber olarak kabul edilen Hz. Nûh'un (a.s) kıssasının fikhî yönden incelenmesi bu çalışmada konu edinilmiştir. Bu kıssada yağmur duasında (istiskâ) istiğfar etmenin gerekliliği başta olmak üzere aile fertlerinin (ehl) kimlerden oluştuğu, din bağı ve kan bağı ilişkisi, gayrı müslim kadınla evlilik, hayvanların neslinin korunması gibi birçok fikhî meseleyi yakından ilgilendiren hususlar mevcuttur. Bundan dolayı çalışmada Hz. Nûh'un (a.s) kıssası fikhî yönüyle ele alınıp bu kıssadan çıkarılmış/çıkarılabilecek olan şer'î hükümler ve varsa bunlarla ilgili tartışmalar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Şeriat, Şer'u Men Kablênâ, Hz. Nûh (a.s), Kıssa, Fikhî Hüküm.

Abstract

Parables are among the most prominent of the styles and methods used by the Qur'an, the source of guidance, to guide people to the truth, the good, and the right. Therefore, the Qur'anic parables, which have been the subject of research in many aspects, should also be scrutinized in terms of jurisprudence. Because, although the issue of the evidence of shar'u men kablena (the shari'ah of the previous nations) being a valid argument is controversial in terms of jurisprudence, it is known that many jurisprudential rulings have been made in practice based on this evidence. Moreover, it is noteworthy that classical sources utilize these parables in the solution of many jurisprudential issues and that the fuqaha make ijthad based on some of the usages in the parables. On the other hand, it is a fact that religion is one and shari'ahs vary. Therefore, determining the close relationship, similarities, and differences between the previous shari'ah and the last shari'ah provides the opportunity for comparison, as well as seeing the change in the shari'ah in the historical process and the reasons for it. For this reason, the jurisprudential analysis of the story of Prophet Noah (a.s), who is regarded as the first prophet with a shari'ah, is the subject of this study. In this parable, there are issues that are closely related to many jurisprudential issues such as the necessity of forgiveness in the prayer for rain (istiskâ), who the family members (ahl) consist of, the relationship between religious ties and kinship, marriage with a non-Muslim woman, and the protection of the generation of animals. Therefore, in this study, the parable of Prophet Noah (a.s) is discussed from a jurisprudential point of view and the shar'i judgments that are/can be deduced from this parable and the discussions, if any, related to them are tried to be put forward.

Keywords: Fiqh, Shari'ah, Shar'u Men Kablena, Prophet Noah, Parable, Fiqh Judgment.

Giriş

İlk insanlar dünyaya gözlerini tevhid inancı ve İslam diniyle açtılar. Çünkü onlar bir peygamber olan babaları Hz. Âdem'in (a.s) terbiyesinde yetiştiler. Dolayısıyla belki şeytana uyma sonucu bazı amelî hatalar yapmış olsalar da şirkten uzak yaşadılar. Bu şekilde aradan uzun yıllar geçti. Nihayet şeytanın desiseleriyle insanlar, ölen salih yakınlarını saygı ile anmak amacıyla, resimlerini, sonra da heykellerini yaptılar. Zamanla bunlara bir kutsallık atfettiler ve onlardan bereket ve hayır ummaya başladılar.¹ Böylece insanoğlu yaratıcısına karşı işlenecek en büyük suç² işlemiş oldu.

Allah Teâlâ, şirkin terk edilmesi ve tevhide dönülmesi için Hz. Nûh'u (a.s) peygamber olarak gönderdi. Şirke karşı ilk mücadeleyi veren bir peygamber olmasının yanında Hz. Nûh'un (a.s) önemli ikinci bir özelliği de şeriat sahibi ilk resûl olmasıdır. Hz. Nûh (a.s), Hz. Âdem'den (a.s) sonra yeryüzüne bir şeriat ile (kız, kız kardeş, hala ve teyzelerle evlenmenin haram kılınması ve diğer farzlar gibi) gönderilen resûllerin ilkidir.³ Nitekim şefaât hadisi olarak bilinen hadiste geçen şu ifade bunu göstermektedir: "İnsanlar kıyamet günü kendilerine şefaât etmesi için Hz. Nûh'a (a.s) gelip; 'Ey Nûh! Sen yeryüzüne gönderilmiş resûllerin ilkinin, Allah seni çok şükreden bir kul olarak adlandırdı' diyecekler"⁴ Aynı şekilde Hz. Nûh (a.s) insanlığın ikinci atası olarak anılmaktadır.⁵ Rivayetlere göre kırk, elli veya otuz beş yaşlarında peygamber olarak gönderildiği kavmini tam dokuz yüz elli sene boyunca Allah'ı birlemeğe davet etmiştir.⁶ Nitekim bu peygamberlik süresi ayetle de sabittir.⁷ Kendisi "ülü'l-azm" adı verilen beş büyük peygamberden birincisidir.⁸

¹ Bk. Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el- Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed el-Berdûnî-İbrahim Atfîş (Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1384/1964), 18/307-308.

² Bk. Lokmân 31/13.

³ Ebûbekr Muhammed b. Abdillâh el-Meâfirî el-İşbîlî İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003), 2/315; Kurtubî, *el-Câmi'*, 7/232; İmâdüddîn Ebü'l-Fidâ İsmâîl ed-Dımaşkî İbn Kesîr, *Tefsîru İbn Kesîr (Muhtasar)*, s.nşr. İhtisâr eden: Muhammed Ali es-Sâbûnî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), 2/28.

⁴ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el- Buhârî, *Sahîh*, thk. Komisyon (Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), "Ehâdisü'l-enbiyâ", 5; Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbü'rî Müslim, *Sahîhu Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), "İmân", 327.

⁵ Kurtubî, *el-Câmi'*, 7/233; Süleyman Mollaibrahimoğlu, "Nûh (a.s.) Kıssası", *Kur'an Mesajı: İlmî Araştırmalar Dergisi* 1/7 (1998), 56-57.

⁶ Bk. Kurtubî, *el-Câmi'*, 7/233.

⁷ el-Ankebût 29/14.

⁸ Ömer Faruk Harman, "Nûh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 33/226; Hayreddin vd. Karaman, *Kur'an Yolu: Türkçe Meâl ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 3/163-164.

Bütün peygamberlerin tek bir dini (İslam) tebliğ ettiği⁹ ve bu dinin temel unsurlarının (inanç ve ahlak esasları gibi) aynı olduğu malumdur. Ancak dinin uygulanmasını içeren muâmelât, ukûbât ve ibadetlerin bazı detaylarında; yani şeriatla değişikliklerin olduğu da bir gerçektir. Son resûlün (s.a.s.) şeriatını bilmekteyiz. Önceki peygamberlerin şeriatlarından ise sadece Kitap ve Sünnette anlatıldığı kadarını biliyoruz. Esasen temel unsurları aynı olan bir dinin amelî hükümlerindeki farklılıkların az ve yüzeysel, benzerliklerin ise fazla olacağını söyleyebiliriz. Ancak yine de mukayese etmek ve tarihsel süreçte meydana gelen değişimi görebilmek için bunları tespit etmenin önemli olduğunu düşünüyoruz. Kanaatimizce bunun için ilk resûlün şeriatındaki hükümleri Kur'ân'dan ayıklamak herhalde daha isabetli olsa gerektir.

Hız. Nûh (a.s) kıssası, tufan hadisesi, Cudi dağı gibi konularla ilgili olarak yapılmış çalışmaların oldukça fazla olduğunu; birçok makalenin yazıldığını ve önemli sempozyumların gerçekleştirildiğini belirtmeliyiz.¹⁰ Kıssaya genel bakış sağlaması yönüyle bunlardan istifade ettik. Ancak doğrudan konumuzla ilgili olarak herhangi çalışma bulunmamaktadır. Şu var ki din farkının evlenme engeli olması bağlamında Hız. Nûh'un (a.s) karısının kâfir olması meselesine değinmesi açısından "Hız. Nûh Kıssası Bağlamında Ailevi İlişkiler" adlı çalışma¹¹ burada kayda değerdir. Ayrıca Kur'ân kıssalarını fikhî mahiyetleri itibarıyla inceleyen "Fikhî Açısından Kur'an Kıssaları"¹² ve "İslam Hukuku Açısından Kur'an Kıssalarının Kritiği"¹³ isimli çalışmalar önemlidir. Çalışmada önce şer'u men kablenâ delili ve Hız. Nûh (a.s) kıssası hakkında kısa bilgi verildikten sonra bu kıssadan istinbat edilmiş veya edilebilecek şer'î hükümlere değinilecektir.

1. Şer'u Men Kablenâ Delili

Şer'u men kablenâ, peygamber kıssalarıyla doğrudan ilgili olan ve bu kıssaların fikhî değerini ortaya koyan bir delildir. Bu bakımdan öncelikle bu delilin manası ve hüccet oluşuna değinmek gerekmektedir. "Bizden öncekilerin şeriatı" diye tercüme edebileceğimiz ve hücciyeti hakkında ihtilaf bulunan ferî delillerden şer'u men kablenâ, Allah Teâlâ'nın bizden önceki ümmetler için teşri kıldığı ve onlara tebliğ etsin diye peygamberlerine indirdiği hükümler olarak tanımlamıştır.¹⁴ Şer'u men kablenâ, dinin

⁹ Âl-i İmrân 3/19.

¹⁰ Örnek olarak bk. Hamdi vd. Gündoğar (ed.), *Uluslararası Hız. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyum Bildirileri* (İstanbul: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2014); İbrahim vd. Baz (ed.), *2. Uluslararası Nuh Tufanı ve Cudi Dağı Sempozyum Bildirileri* (Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2021).

¹¹ Bk. Ramazan Şahan, "Hız. Nûh Kıssası Bağlamında Ailevi İlişkiler", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/33 (2014), 233-235.

¹² Bk. Abdullah Acar, *Fikhî Açısından Kur'an Kıssaları* (Konya: E-kopi Yayınları, 2010).

¹³ Bk. Mustafa Kayhan, *İslâm Hukuku Açısından Kur'ân Kıssalarının Kritiği* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996).

¹⁴ Bk. Abdülkerim Zeydân, *el-Vecîz fi usûli'l-fikh* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, 1432/2011), 209.

vaz edicisinin Allah Teâlâ olması ve bütün peygamberlerin tebliğ ettiği dinin umdelerinin aynı olması ile Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şeriatının önceki bütün şeriatları nesh ettiği gerçeği¹⁵ arasında değerlendirilen bir delil olunca hüccet olma yönünün tartışılması kaçınılmaz olmuştur. Zira birinci gerçek bu delilin hüccet olduğunu öne çıkarırken ikincisi bağlayıcı olamayacağını düşündürmektedir.

Şer'u men kablênâ delili ile ilgili tartışmadan önce ittifakla benimsenen yönlerine değinmekte fayda vardır. Her şeyden önce belirtilmelidir ki üzerinde konuştuğumuz ve delil olma değeri atfettiğimiz öncekilerin şeriatları, ferî ve tâlî bir delil olmasından da anlaşılacağı üzere, sadece Kitap ve Sünnette zikri geçen hükümler olmaktadır. Değilse; gerek gayri müslim birinin gerekse bir Müslümanın başka dinlerin kutsal metinlerinden çıkardığı hükümlerin Müslümanları bağlamadığında şüphe yoktur.¹⁶

Kitap veya Sünnette zikri geçen öncekilere ait şer'î hükümlere gelince; bunların bir kısmı hakkında, önceki ümmetlerde olduğu gibi bizim için de meşru olduğuna dair bir delil mevcuttur. Bu tür hükümlerin bizim için de geçerli şer'î bir hüküm olduğu konusunda tartışma yoktur. Örneğin "Ey iman edenler! Takvalı olabilesiniz diye oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kıldı"¹⁷ ayetinde orucun hem bizden öncekilere hem de bize emredildiği açıktır. Ancak buradaki hükmün bizim hakkımızda meşru oluşunun dayanağının şer'u men kablênâ değil de şeriatımızın nassları olduğuna¹⁸ dikkat edilmelidir. Her ne kadar ilgili hükmün delili şer'u men kablênâ olmasa da bu gibi hükümleri, bizden önceki şeriatlarda da bulunduğunu göstermesi ve iki şeriat arasındaki benzerlik ve yakın ilişkiyi göstermesi açısından önemli görmekteyiz. Bu nedenle ilgili örnek hükümlerin bu delille bağlantılı olarak tadat edilmesinde bir beis bulunmasa gerektir. Nitekim aşağıda bu türden örneklere de yer verilecektir.

Kitap ve Sünnette yer bulan önceki şeriatlara ait hükümlerden bir kısmında ise bizim hakkımızda neshedildiğine dair delil bulunmaktadır. Dolayısıyla bu hükümler, önceki ümmetlere mahsus olup ittifakla bizim için meşru olmaktan çıkmıştır. Bu kısmın örneği, "Yahudilere tırnaklı her hayvanı haram kıldık. Yine onlara, sırtları veya bağırsaklarının taşıdıkları yahut kemiklerine karışanları hariç, siğir ve davarın iç yağlarını da haram kıldık.

¹⁵ Bk. H. Yunus Apaydın, *İslam Hukuk Usulü* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2017), 69-70.

¹⁶ Bk. Ebûbekr Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl es- Serahsî, *Usûlü's-Serahsî*, thk. Ebu'l-Vefâ el-Efğânî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1426/2005), 364-365. Ayrıca şer'u men kablênâ hakkında bk. Abdullah Acar, "Peygamberlik Öncesi Hz. Yusuf'un Hayatı ile Zülkarneyn ve Hızır Hakkındaki Ayetlerin 'Şer'u Men Kablênâ' Kapsamında Bağlayıcılığı", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (2015), 8-16.

¹⁷ el-Bakara 2/183.

¹⁸ Bk. Abdulvehhâb Hallâf, *İlmu usûli'l-fikh* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1423/2003), 105; Zeydân, *el-Vecîz*, 209; Apaydın, *İslam Hukuk Usulü*, 70.

Azınlıkları sebebiyle onları böyle cezalandırdık. Elbette biz doğru söyleyenlerizdir."¹⁹ ayetidir. Müslümanlar için haram olan yiyeceklerin sayıldığı bir önceki ayet, Yahudiler hakkındaki bu hükmün bizim için mensûh olduğuna delalet etmektedir.²⁰

Asıl bahis mevzuu olan ve usûlcülerin tartıştığı kısma gelecek olursak; bu kısmı oluşturan hükümler hakkında, ne bizim hakkımızda geçerli olduğuna ne de kaldırıldığına dair delil bulunmaktadır. Bu kısma "*Orada (Tevrat'ta) onlara (İsrâilîoğullarına) şu hükmü farz kıldık: Cana can, göze göz, burna burun, kulağa kulak, dişe diş (kısas edilir). Yaralamalar da kısasa (tabidir).*"²¹ ayeti örnek olarak verilmektedir. Bu gibi hükümler hakkında genel olarak iki farklı yaklaşım söz konusudur. Çoğunluk Hanefîler ile Malîkî ve Şafîîlerin bir kısmına ait olan birinci yaklaşıma göre şer'u men kablenâ, bizim için de geçerli bir şeriat olarak hüccettir. Şafîîlerin çoğunluğunun benimsediği ikinci yaklaşım ise onu bizim için geçerli bir şeriat olarak görmemektedir.²² Hanefîler, kendi görüşlerini bir kaide olarak şöyle ifade etmişlerdir: "Allah'ın Kitap'ında veya Hz. Peygamber'in (s.a.s.) beyanında bizden öncekilerin şeriatı olduğu sabit olan bir hüküm ile -onu nesheden bir delil olmadığı sürece- Peygamberimiz'e (s.a.s.) ait bir şeriat olmak üzere amel etmemiz gerekir."²³

Konuyu uzatmamak gayesiyle her iki yaklaşımın görüşlerini teyit için istidlal ettikleri delillere burada değinmeyeceğiz. Sadece şer'u men kablenâyı hüccet sayan görüşün tercihe şayan olarak görüldüğünü²⁴ belirtmekle yetineceğiz.

2. Kısaca Hz. Nûh (a.s) Kıssası

Hz. Nûh (a.s) kıssasından istinbat edilen şer'î hükümleri ortaya koymadan önce Kur'ân'da anlatılan hususları ana hatlarıyla zikretmenin faydalı olacağını düşünmekteyiz. Zira kısas bilindiği takdirde; ondan çıkarılan hükümleri anlamak daha kolaylaşacaktır. Ayrıca her bir hükmü zikrederken; kıssada onunla ilgili olan kısmı yeniden tekrar etmeye de ihtiyaç bırakmayacaktır.

¹⁹ el-En'âm 6/146.

²⁰ Hallâf, *İlmu usûli'l-fikh*, 105; Zeydân, *el-Vecîz*, 209; Apaydın, *İslam Hukuk Usulü*, 70-71.

²¹ el-Mâide 5/45.

²² Ali b. Muhammed el- Âmidî, *el-İhkâm fi usûli'l-ahkâm*, thk. Abdurrezâk Afîfî (Dımaşk: el-Mektebü'l-İslâmî, 1402/1982), 4/140; Ebû Abdillâh Bedrûddîn Muhammed b. Abdillâh b. Bahâdır ez- Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhît fi usûli'l-fikh* (b.y.: Dâru'l-Ketbî, 1414/1994), 8/42-43; Hallâf, *İlmu usûli'l-fikh*, 105-106; Zeydân, *el-Vecîz*, 210; Apaydın, *İslam Hukuk Usulü*, 71.

²³ Bk. Fahru'l-İslam Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el- Pezdevî, *Kenzu'l-vusûl ilâ ma'rifeti'l-usûl (Keşfu'l-esrâr ile birlikte)*, thk. Abdullah Mahmûd Muhammed Ömer (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1430/2009), 3/315-316; Serahsî, *Usûl*, 364-365; Muhammed b. Ferâmurz b. Ali Molla Hüsrev, *Mirkâtü'l-vusûl ilâ ilmi'l-usûl*, thk. İlyas Kaplan (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1433/2012), 215.

²⁴ Bk. Sabri Erturhan, "Ashâb-ı Kehf Kıssasının Fikhî Okunuşu", *Uluslararası İnanç Turizmi ve Eshab-ı Kehf Sempozyumu*, ed. Seydihan Küçükdağlı-Serdar Yakar (Kahramanmaraş: y.y., 2013), 332; Sabri Erturhan, "Hz. Eyyûb Kıssasının Fikhî Yansımaları", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 32 (2018), 228-229.

Hız. Âdem'den (a.s) sonra tevhid inancını unutup terk eden ve puta tapıcılığa saplanan insanlara Hız. Nûh (a.s) peygamber olarak gönderilmiştir. Derhal kavmini rab olarak Allah Teâlâ'yı tanıyıp yalnızca O'na ibadet ve kendisine bir peygamber olarak itaat etmeleri için davetine başladı. İnanmadıkları takdirde başlarına bir azabın geleceğini, inanmaları durumunda ise günahlarının bağışlanacağını ve belirli bir süreye kadar yaşayacaklarını bildirdi. Azap vakti geldiğinde bunun ertelenmeyeceğini de ekledi.

Hız. Nûh (a.s) tam dokuz yüz elli yıl kavmine bu daveti yaptı ve onlara karşı tevhid mücadelesi verdi. Bu uzun süre içerisinde davetini gece gündüz aksatmadan ve gizli açık uygulanabilecek her türlü yöntemler ile sürdürdü. Ancak bu, onlara tesir etmediği gibi imandan uzaklaşmalarını artırdı. Onun davetinden kaçmak için kulaklarını tıkayıp gizleniyorlardı. İnat, kibir, hakaret ve tehditle karşılık veriyorlardı. Hız. Nûh (a.s) inanıp istiğfar etmeleri gerektiğini; böyle yaptıkları takdirde Allah'ın onlara yağmurlar yağdıracağını, bahçeler ve nehirler, bolca nesil ve mallar bahşedeceğini anlatıyordu. Tebliği karşılığında onlardan hiçbir şekilde ücret istemediğini, Allah'ın kendisine verdiği vazife gereği bunu yaptığını özellikle vurguluyordu.

Uzun yıllar ve asırlarca tevhid mücadelesi yılmadan sürdü. Fakat Hız. Nûh (a.s) dokuz buçuk asır sonunda kavmini Rabbine şikâyet etmek üzere dua etti. Şikâyetinde kavminin kendine isyan ettiğini, ileri gelenlere uyduklarını, bu ileri gelen zenginlerin de büyük hileler kurduğunu, halk tabakasını putlarına sahip çıkmaya zorladıklarını ve birçoklarını saptırdıklarını dile getirdi. Rabbinden yardım isteyip kendisi ile kavmi arasında verilecek hükmün artık inmesini istedi. Duasına icabet edildi. Kendisine inanmış olanlar dışında artık hiç kimsenin inanmayacağına dair vahiy gelince; inkârcıların sapkınlıklarının ve helaklerinin artırılması ve hepsinin azap ile yok edilmeleri bedduasında bulundu. Aynı zamanda Allah Teâlâ, Hız. Nûh'a (a.s) kendisine bildirilecek vahye uygun bir gemi yapmasını da emretti. Çünkü tufan ile azap vakti gelmişti. Kavminin alayları arasında gemi yapımı sona erdi.

Nihayet Hız. Nûh'a (a.s) aile fertleri ve diğer insanlardan inanmış olanlar ile her canlıdan birer çifti gemiye alması emredildi. Kendisine inanmayanları, hatta karısı ve bir oğlunu gemiye alamadı. Besmele ile bindiği gemisinden bakınca inanmayan oğlunu gördü ve son bir ümitle iman etmesi ve gemiye binmesi için seslendi. Ancak oğlu dağa çıkıp kurtulacağını söyleyerek karşılık verdi. Sonunda tufan başladı. Göklerden yağın olağan dışı şiddetteki yağmurlar ile yerlerden fıskıran sular birleşip dağları aşdı ve boğulmadık hiç kimse bırakmadı. Oğlu da boğulanlardan oldu. Hız. Nûh (a.s), kurtarılması için Allah'a yalvardı; duasında oğlunun da kurtarılacağı vadedilen aile fertlerinden olduğunu dile getirdi. Ancak Allah Teâlâ, bu oğlunun kendisine inanmış aile fertleri içinde yer olmadığını; dolayısıyla bu talebinin doğru olmadığını yönünde uyardı. O da (a.s) hemen pişman olup Allah'a sığındı.

Gök ve yere sularını tutmaları yönünde ilahî emir verilince; tufan son buldu. Hz. Nûh'a (a.s) zalim olan kavminden ve tufandan kurtarıldıkları için Allah'a hamdetmesi ve bereketli bir mekâna konmalarına yönelik dua etmesi emredildi. Sular çekildi ve gemi Cudi'ye oturdu.²⁵

3. Hz. Nûh (a.s) Kıssasının Fıkhî Yansımaları

Hz. Nûh (a.s) kıssasından istinbat edilmiş veya edilebilecek şer'î hükümleri bu kısımda zikredeceğiz. Burada genel olarak öncelikle konuyla ilgili ayet mealine yer verecek, ardından ayetle ilgili varsa müfessirlerce yapılmış yorumlara değineceğiz. Sonrasında ayetin delalet ettiği hükmü fıkıh eserlerinden istifade ile aktarmaya çalışacağız.

3.1. Yağmur Duasında (İstiskâ) İstiğfar

“(Nûh dedi ki) Kavmime: ‘Rabbinizden bağışlanma dileyin; çünkü O çok bağışlayandır. (Bağışlanma dileyin ki) size gökten bol yağmur indirsün, mallar ve oğullar vererek sizi desteklesin, size bahçeler versin ve sizin için nehirler akıtsın’ diye söyledim.”²⁶ Bu ayet rızık ve yağmur istemenin istiğfar ile yapılacağına delalet etmektedir. Nitekim rivayete göre Hz. Ömer (r.a) yağmur duası için çıkmış, dönüncüye kadar istiğfarda bulunmuştur. Nihayet yağmur yağmıştır. Ancak beraberindekiler, “Senin duanda yağmur yağmasını istediğine şahit olmadık.” dediler. O da buna karşılık, “Ben gökten yağmurun isteneceği şeyle onu istedim.” cevabını verip mealini verdiğimiz ayeti okumuştur.²⁷

Çoğunluk fukaha tarafından benimsenen görüşe göre yağmur duası için imam, cemaatle birlikte topluca namaz kılınan yere çıkar. Onlara bir hutbe irat eder ve bu hutbede çokça istiğfar ederek dua eder. Sonra kıbleye dönerek cemaate iki rekât istiskâ namazı kıldırır. Fıkıh kitapları, bu namazdan önce yapılacak bol istiğfarın delili olarak

²⁵ Hz. Nûh'un (a.s) kıssası hakkındaki bu malumat, el-A'râf 7/59-64, Yûnus 10/71-73, Hûd 11/25-49, el-Mû'minûn 23/23-30, eş-Şu'arâ 26/105-122, el-Ankebût 29/14-15, es-Sâffât 37/75-82, el-Kamer 54/9-16 ve Nûh 71/1-28 ayetlerinden özetlenmiştir. Detaylı bilgi için bk. bk. Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm* (İstanbul: y.y., 1979), 3/1094-1097; Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, sad. Ali Fikri Yavuz (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1990), 516-517; M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004), 1/87-113; Mollaibrahimoğlu, "Nûh (a.s.) Kıssası", 56-68; Harman, "Nûh", 33/226-227; Hüseyin Güneş, *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nuh Tufanı ve Cudi Dağı* (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2014), 33-41; Mehmet Bağış, *Kur'ân'daki Peygamber Kıssalarında Değerler Eğitimi*, Veysel Güllüce-Merve Saçlı (ed.) (Ankara: İlahiyat Yayınevi, 2021), 53-58.

²⁶ Nûh 71/10-12.

²⁷ Kurtubî, *el-Câmi'*, 18/302.

yukarıda mealini verdiğimiz ayeti kullanmıştır.²⁸ Hatta istiskânın meşruiyeti için Kitap'tan bu ayet delil olarak gösterilmiştir.²⁹

Diğer yandan istiskânın sadece duadan ibaret ya da dua, hutbe ve namaz eylemlerini içeren bir fiil olup olmadığı hakkındaki ihtilafta da aynı ayetin etkili olduğunu görmekteyiz. Buna göre Ebû Hanîfe (ö. 150/767) ve Ebû Yusuf (ö. 182/798), istiskânın bir dua ve istiğfar olduğu; dolayısıyla burada cemaatle kılınacak sünnet hükmünde bir namazın olmadığı görüşündedir. Onlara göre insanların yalnız olarak namaz kılmaları ise caizdir. Bu görüşün dayanaklarının başında yukarıda zikrettiğimiz ayet gelmektedir. Çünkü ayetin sonu, öncesinde emredilen istiğfarın istiskâda yapılacağını göstermektedir. Ayette bu istiğfara namaz eklemek ise yer bulmamıştır. Buna karşın Malikî, Şafiî, Hanbelîler ve Hanefîlerden İmam Muhammed (ö. 189/805) ise istiskânın dua, namaz ve hutbeyle olacağını benimsemektedirler.³⁰

Görüldüğü üzere yağmurun yağması için istiğfar ile Allah'a dua etme ve tazarruda bulunmanın sünnet olduğu noktasında fukaha arasında tartışma yoktur. Tartışma, bunun dışında ayrıca namaz da kılınması mevzusundadır. Ebû Hanîfe sadece istiğfarla yetinileceği düşüncesindedir.³¹ O bu görüşü için “*Rabbinizden başışlanma dileyin; çünkü O çok başışlayandır. (Başışlanma dileyin ki) size gökten bol yağmur indirsin.*” ayetiyle istidlal etmiştir. Zira ayet, istiğfarın yağmur vesilesi olduğuna delalet etmekte olup buna başka bir şey eklememiştir. Diğer fukaha ise istiskâ namazının ve hutbe okunmasının mendup, hutbede bolca istiğfar edilmesinin ise sünnet olduğu görüşündedirler.³² Cumhur, aynı ayeti hutbe esnasında çokça istiğfar edilmesine delil olarak kullanmıştır.³³

²⁸ Bk. Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî İbn Hazm, *el-Muhallâ bi'l-Âsâr*, thk. Abdülğaffâr Süleymânel-Bendârî (Beirut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1431/2010), 3/309-310.

²⁹ Bk. Komisyon, "İstiskâ", *el-Mevsû'atu'l-Fıkhîyyetü'l-Kuveytîyye*, (Kuveyt: Vizâratü'l-Evkâf ve'ş-Şüûni'l-İslâmiyye, 1427/2006), 3/305; Mahmûd Muhammed Hattâb Sübkî, *ed-Dînü'l-hâlis ev irşâdü'l-halk ilâ dîni'l-hak*, nşr. el-Mektebetü'l-Mahmûdiyyetü's-Sübkiyye, thk. Emîn Mahmûd Hattâb (b.y.: y.y., 1397/1977), 5/130.

³⁰ Şemsu'l-Eimme Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl es- Serahsî, *el-Mebsût* (Beirut: Dâru'l-Ma'rife, ts.), 2/76-77; Alâüddîn Ebûbekir b. Mes'ûd el- Kâsânî, *Bedâ'i'u's-sanâ'i' fi tertîbi'ş-şerâ'i'* (b.y.: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1328/1910), 1/282-283; Burhânuddîn Ebü'l-Hasen Ali b. Ebîbekr el-Ferğânî el- Merğînânî, *el-Hidâye şerhu Bidâyeti'l-mübtedî*, thk. Muhammed Adnân Dervîş (Beirut: Dâru'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam, ts.), 1/106-107; Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletuh* (Dimaşk: Dâru'l-Fikr, ts.), 2/1439-1440; Komisyon, "İstiskâ", 3/310-311.

³¹ Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî el-Endelüsî İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*, thk. Ali Muhammed Muavvad-Âdil Ahmed Abdulmevcûd (Beirut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1428/2007), 199-200.

³² Komisyon, "İstiskâ", 4/40-41.

³³ Bk. Ebü İbrâhîm İsmâîl b. Yahyâ el- Müzenî, *el-Muhtasar min ilmi'ş-Şâfiî ve-min ma'nâ kavlih*, thk. Ebî Âmir Abdullâh Şerefüddîn ed-Dâğîstânî (Riyad: Dâru Medâric, 1440/2019), 1/192; Muvaffakuddîn Ebü Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Makdisî el-Cemmâilî İbn Kudâme, *el-*

Rivayet edildiğine göre Hz. Nûh'un (a.s) uzun yıllar süren davetinden sonra kavmi O'nu (a.s) yalanladıklarında; Allah Teâlâ kırk veya yetmiş sene boyunca yağmur yağdırmamış ve kadınlarının rahimlerini kısır hâle getirmiştir. Bunun üzerine Hz. Nûh (a.s) onlara, iman ile istiğfar ettikleri takdirde Allah'ın bollukla rızıklandıracağını ve içerisinde oldukları zor durumu kaldıracağını vadetti. Buna göre yağmur istemenin istiğfar ve dua ile yapılacağı hükmünün mezkûr ayetlere dayanılarak istinbat edilmesi, şer'u men kablânın örneğidir.³⁴

Görüldüğü gibi Hz. Nûh (a.s), yağmurun yağması için kavmine istiğfar etmelerini emretmiştir. Kur'ân'da istiskâ ile ilgili olarak en açık bir şekilde Hz. Nûh (a.s) kıssasındaki bu olayı görmekteyiz. Ebû Hanîfe'nin içtihadında sadece bu olaya dayanması ve istiskâda namazı öngören hadisler³⁵ ile amel etmeye ihtiyaç duymaması, onun tarafından bunların şaz olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Şu hâlde konuyla ilgili tek delil olarak şer'u men kablân kalmaktadır. Bu, adı geçen delilin onun nezdinde makbul ve işlevsel olduğunu kanıtlar niteliktedir.

3.2. Teknolojinin Müslümanların Elinde Olması

“(Nûh'a şu vahyolundu:) *Gemiye bizim gözetimimiz altında ve vahyimize (sana vahyettiğimiz yapılış sanatına) göre yap.*”³⁶ Ebûbekr b. el-Arabî'nin (ö. 543/1148) belirttiğine göre Allah Teâlâ müminleri kurtarmayı murat ettiğinde; Hz. Nûh'a (a.s) gemi yapmasını emretti. Bunun üzerine Hz. Nûh (a.s); “Yarabbi! Ben marangoz değilim.” dedi. Allah Teâlâ ise; “Elbette; fakat bu bizim gözetimimizde gerçekleşecek.” buyurdu. Böylece Hz. Nûh (a.s), keseri eline aldığı anda; eli hiç hata yapmaz oldu.³⁷

Kanaatimizce bu ayetin delalet ettiği hükümlerden biri de teknolojinin Müslümanların elinde olması, onların elinde geliştirilmesi gerektiğidir. Bunun izahını şu şekilde yapabiliriz. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı

Muğnî, thk. Abdullâh b. Abdulmuhsin et-Türkî-Abdulfettâh Muhammed el-Hulv (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 1417/1997), 3/342-343; Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn b. Şeref en- Nevevî, *el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb* (Kahire: Dâru'l-Fikr, 1347/1928), 5/83-84.

³⁴ Ekmelüddîn Muhammed b. Mahmûd el- Bâbertî, *el-Înâye şerhu'l-Hidâye (Fethu'l-kadîr ile birlikte)* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003), 2/91.

³⁵ İlgili hadisler için bk. Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1416/1995), 3/105-106; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî İbn Mâce, *Sünen*, thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî (b.y.: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, ts.), "İkâmetü's-salât", 153; Süleyman b. el-Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *Sünenü Ebî Dâvûd*, thk. Şuayb el-Arnaût-Muhammed Kâmil Karabileli (b.y.: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/2009), "Salât", 257.

³⁶ Hûd 11/37; el-Mü'minûn 23/27.

³⁷ Bk. Kurtubî, *el-Câmi'*, 9/31.

canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için (Allah'ın varlığını ve birliğini ispatlayan) birçok deliller vardır.”³⁸ Dikkat edilirse; ayette Allah'ın varlık ve kudretinin delilleri olarak zikredilen hususlar, biri hariç, insanın hiçbir güç ve katkısının olmadığı, tamamen doğa olaylarından ibaret olan şeylerdir. İstisnaî olarak “...insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzip giden gemilerde” ifadesiyle bildirilen husus ise salt doğa olayı olmayıp insanın müdahalesinin söz konusu olduğunu görmekteyiz. Şöyle ki gemiyi denizde batmayacak şekilde yapıp üreten ve ona taşınacak faydalı şeyleri yükleyen insandır. Buna rağmen ayette gemiler, diğer doğa olayları arasında Allah'ın varlığının göstergelerinden biri olarak sayılmıştır. Çünkü insan yapıp ürettiği bir şeyi, ancak Allah'ın kendisine bahsettiği akıl özelliğini kullanarak ve yine Allah'ın yer altı ve yer üstünde yarattığı zenginlikleri vasıta edinerek ortaya koyabilmektedir. Bundan dolayı teknoloji adı altında insanın ürettiği, insanlığa fayda getiren, hayatı kolaylaştıran ve çoğu zaman hayranlık uyandıran her icat; aslında Allah'ın dünyada var ettiği nimetler ve insana verdiği akıl marifetiyle gerçekleşmesi yönüyle, kâinatın yaratıcısının tek ve her şeye kadir olduğuna delildir. Şu hâlde Allah Teâlâ'nın Hz. Nûh'a (a.s) gemi yapmasını emretmesi ve bunu O'na yaptırması, teknolojinin Müslüman bir elde şekillenmesi gerektiğine delil olabilir. Çünkü Müslümanların elinde olmayan günümüz teknolojisi, sağladığı birtakım faydalar yanında birçok zararı da beraberinde getirmektedir. Mevcut zararlı yönlerinden arındırılmış ve insanlığa sadece fayda getiren bir teknoloji, ancak kalbinde Allah korkusu taşıyan, hak ve adaleti bilen, insanların en hayırlısının onlara en faydalısı bilincine sahip olan Müslümanlar eliyle temin edilebilir.

Diğer taraftan ayette geçen “...gemiyi vahyimize göre yap” ifadesine, geminin şekli, özellikleri ve durumu hakkında “sana bildirilen vahye göre yap” manası verilmiştir.³⁹ Buradan da teknolojik her üretimde İslam'ın kaynakları olan Kitap ve Sünnette belirlenmiş temel ahkâm, ahlak ve adap kurallarının gözetilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla teknolojik ürünler, İslam ahkâm ve ahlakına aykırı olan içerikler barındırmamalı ve insanı bunlara sürüklememelidir.

3.3. Nikâhta Nesebin Sübutu

Hz. Nûh (a.s), kendisine inanmayan oğlunun kurtulmasını talep etmişti: “Nûh Rabbine dua etti ve ‘Rabbim! Oğlum ailemendendir. Senin vadin ise haktır. Sen hükmedenlerin en iyisinin’ dedi.”⁴⁰ Bu ayetin delalet ettiği hükümlerden biri de kadının sahih nikâh içerisinde doğurduğu çocuğun nesebinin bu kadının kocasından sabit olmasıdır. Zira Hz.

³⁸ el-Bakara 2/164.

³⁹ Bk. Ebûbekr Ahmed b. Ali er-Râzî Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Abdusselâm Muhammed Ali Şâhîn (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1441/2020), 3/212; İbn Kesîr, *Tefsîru İbn Kesîr (Muhtasar)*, 2/224.

⁴⁰ Hûd 11/45.

Nûh (a.s), “*Rabbim, bu oğlum da benim ailemdendir.*” derken; “Çocuk, nikâhın sahibine aittir (الولد للفراش)”⁴¹ hakikatine dayanarak söylemiştir. Hatta kaynaklarda “Hz. Peygamber’in (s.a.s.) ‘Çocuk yatak (nikâh) sahibine aittir (الولد للفراش)’ hükmünü Hz. Nûh’un (a.s) bu oğluna yönelik ifadesinden dolayı verdiği”⁴² dile getirilmiştir.⁴³ Dolayısıyla bu bilginin, şer’u men kablânın hücciyetine işaret eden kuvvetli bir delil olduğunu da söyleyebiliriz. Konuyla ilgili hadisin ifadesi ise şöyledir: “الولد للفراش وللعاهر الحجر / Çocuk yatak (nikâh) sahibine aittir, zina edene ise mahrumiyet vardır.”⁴⁴

Hz. Nûh’un (a.s) “Oğlum ailemdendir.” sözü, sahih bir nikâhta doğmuş olan çocuğun nesebinin onu doğuran kadının nikâhlı eşine ait olduğu hakikatini ifade etmektedir. Şu var ki belli durumlarda imanın soy bağından daha önemli olduğu gerçeğinin de devam eden ayetlerle vurgulandığı unutulmamalıdır. Aşağıda zikredileceği üzere iman etmemiş olan bu oğlu tufanda helak olmaktan kurtulamamıştır.

3.4. Din Bağının Kan Bağından Kuvvetli Oluşu

Hz. Nûh (a.s), inanmayanlardan olan oğluna gemiye binmesi için seslendi. Ancak oğlu kabul etmedi ve o da boğulanlardan oldu. Sonrasındaki durum ayette şöyle ifade edilmektedir: “*Nûh Rabbine dua etti ve ‘Rabbim! Oğlum ailemdendir. Senin vadin ise haktır. Sen hükmedenlerin en iyisisin.’ dedi. Allah Teâlâ: ‘Ey Nûh! O senin ailenden değildir. O salih olmayan bir ameldir. Hakkında bilgin olmayan şeyi benden isteme. Sana cahillerden olmamanı öğütlerim.’ buyurdu.*”⁴⁵ Bu ayetteki “*ailenden değildir / إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ*” ifadesi, çoğunluk tarafından “senin dininin ehlinde değildir (senin dinini kabul etmemiştir)” şeklinde yorumlanmıştır. Buna dayanılarak ayetin, dinde ortak olmanın nesepte ortak olmaktan daha kuvvetli olduğuna delalet ettiği belirtilmiştir.⁴⁶ Buradan, iman olmayınca tek

⁴¹ Buhârî, *Sahîh*, "Hudûd", 23; Müslim, *Sahîh*, "Radâ", 36; İbn Mâce, *Sünen*, "Nikâh", 59; Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Talâk", 34; Ebû İsa Muhammed b. İsa et- Tirmizî, *Sünen*, thk. Beşşâr Avvâd Marûf (Beyrut: Dâru'l-Çarbi'l-İslâmî, 1417/1996), "Radâ", 8; Ebû Abdîrahmân Ahmed b. Şuayb el-Hurâsânî en- Nesaî, *Sünen*, thk. Abdulfettâh Ebû Gudde (Halep: Mektebu'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, 1406/1986), "Talâk", 48.

⁴² Ebû Ömer b. Abdilber el-Kurtubî en- Nemerî, *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta' mine'l-meânî ve'l-esânîd*, thk. Beşşâr Avvâd Marûf vd. (Londra: Müessesetü'l-Furkân li't-Türâsi'l-İslâmî, 1439/2017), 5/495-496.

⁴³ Kurtubî, *el-Câmi'*, 9/47; Kayhan, *İslâm Hukuku Açısından Kur'ân Kıssalarının Kritiği*, 179.

⁴⁴ Buhârî, *Sahîh*, "Hudûd", 23; Müslim, *Sahîh*, "Radâ", 36; İbn Mâce, *Sünen*, "Nikâh", 59; Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Talâk", 34; Tirmizî, *Sünen*, "Radâ", 8; Nesaî, *Sünen*, "Talâk", 48.

⁴⁵ Hûd 11/45-46.

⁴⁶ Ebu'l-Hasen İmâduddîn Ali b. Muhammed Kiyâ el-Herrâsî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, thk. Musa Muhammed Ali Va'ze Abdu Atıyye (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1405/1984), 4/226; Kurtubî, *el-Câmi'*, 9/46.

başına kan bağının birçok hak ve sorumluluk (miras gibi) için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.⁴⁷

Hız. Nûh (a.s), duasında bir baba şefkatiyle kendi kanından olan oğlunun tufandan kurtarılmasını istemişti. Ancak ayetin son kısmında cahillerden olmaması tavsiye edilmiştir. Buna göre muvahhit bir Müslüman olmadığı hâlde sırf oğlu olduğu için onun kurtulmasını istemesi, din bağının kan bağından üstünlüğü konusunda bilgi sahibi olmadığını göstermektedir.

Din bağı soy bağından kuvvetli olmakla birlikte din ihtilafının nesep bağı koparmak gibi bir etkisi de yoktur. Yani evlat ile baba arasındaki kan bağı sabittir; farklı dinlere mensup olmaları bu sabiteyi ortadan kaldırmaz. Nitekim Kur'ân'da kâfir olmasına rağmen Hız. Nûh'un (a.s) oğlu babasına nispet edilmiştir: "Nûh, oğluna seslendi."⁴⁸ Bu ayet, din farklılığının nesep bağı kesmediğini göstermektedir. Çünkü inançlarının farklı olmasına rağmen; Kur'ân, Hız. Nûh'a (a.s) oğlunu nispet etmiştir.⁴⁹

3.5. Aileye (Ehl) Vasiyette Bulunma

"Nûh; 'Rabbim! Oğlum ailemdendir (ehlimdendir).' dedi."⁵⁰ ayetinde (إن ابني من أهلي) ifadesiyle Hız. Nûh (a.s), oğlunu ev halkından biri olarak isimlendirmiştir. Bu da hem lügat açısından hem de şer'an kişinin karısıyla birlikte oğlunun da ev halkından (ehl) olduğunu gösterir. Hız. Nûh (a.s) oğlunun ev halkından olduğunu söylemiş; Allah Teâlâ da oğlunu, Onun ev halkı dışında tutmamıştır. Ancak küfrü sebebiyle helak olacaklar arasında olup kurtulamayacağı hususu, bu durum dışında değerlendirilmelidir.⁵¹ Buna göre malının üçte birini "ehline" vasiyet eden bir kimsenin bu vasiyeti, ev ahalisi içerisinde bulunan oğul, karı, kardeş veya yabancı bir kimse olsun; bunlar adına geçerli olur. Hâlbuki kıyasa göre "ehl" kelimesi sadece karı içindir. Ancak istihsan yapmış ve evinde bulunan ve ev halkından olan herkese şamil kılmıştır. Hız. Nûh'un (a.s) sözü buna delalet etmektedir. Nitekim başka bir ayette "Andolsun, Nûh bize yalvarıp yakardı. Biz de duayı ne güzel kabul ederiz! Kendisini ve ailesini o büyük felâketten kurtardık."⁵² buyurulmuştur. Burada da evinin ve gemisinin içerdiği herkesi ehli olarak

⁴⁷ Karaman, *Kur'an Yolu*, 3/174.

⁴⁸ Hûd 11/42.

⁴⁹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs eş- Şâfiî, *el-Ümm* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1403/1983), 4/131-132; Müzenî, *el-Muhtasar*, 2/722; Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Bağdâdî el-Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebîr fî fikh mezhebi'l-İmâmî's-Şâfiî*, thk. Alî Muhammed Muavvad-Âdil Ahmed Abdulmevcûd (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1999), 18/86-87; Muhammed Emîn İbn Âbidîn, *Hâşiyeye Reddû'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1386/1966), 6/123.

⁵⁰ Hûd 11/45.

⁵¹ İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 3/17; Abdulazîz b. Merzûk et- Tarîfî, *et-Tefsîr ve'l-beyân li-ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Abdulmecîd b. Hâlid el-Mubârek (Riyad: Mektebetu Dâri'l-Minhâc, 1438/2016), 3/1607.

⁵² es-Sâffât 37/75-76.

isimlendirmiştir.⁵³ Buna göre ehl kelimesinin, sadece kişinin karısı için değil; şartlara göre nikâh, nesep veya iman gibi bağlarla kendisine bağlananları da içine alacak şekilde daha geniş bir manaya sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Hanefilere göre bir kimse “aileme (ehl) vakfettim” veya “aileme vasiyet ettim” diyerek herhangi bir malını kendi ailesine vakıf veya vasiyet ile bıraksa; bu vakıf veya vasiyet Müslüman olan en uzaktaki babaya (örneğin yaşamakta olan dede veya dedenin babası gibi) bağlı olan bütün aile fertleri için geçerli olur. Ancak “falan kimsenin ailesine (ehline) vasiyet ettim” derse; Ebû Hanîfe’ye göre vasiyet sadece o falanın karısı için geçerli olur. İmameyne göre ise hür olup da nafakasından sorumlu olduğu aile fertlerinin hepsi bu vasiyetin lehtarı olur. Dolayısıyla burada “ehl” kelimesine karısı, bakımı altındaki yetim, geçimini sağladığı çocuk dâhil olur. Ama evinden ayrılmış olan oğlu veya evlenmiş olan kızı bu ifadenin kapsamına girmez. İmameyn bu görüşleri için “ehl” kelimesine kişinin nafakasıyla yükümlü olduğu kimseler manasını yükleyerek yukarıdaki ayetler ile istidlalde bulunmuşlardır.⁵⁴

3.6. Gayrı Müslim Bir Kadınla Nikâh

Hz. Nûh’un (a.s) Yam (Kenan) isimli oğlu ve karısı Vâ’ile (veya Vâli’a) müminlerden değildi.⁵⁵ “Nihayet emrimiz gelip sular da coşup yükselince; ‘her canlıdan (erkekli-dişili) birer çift, daha önce haklarında (helak) hükmü verilmiş olanlar müstesna aileni ve iman edenleri gemiye bindir.’ dedik.”⁵⁶ ayetinde gemiye bindirilecek aile fertlerinden istisna edilenler, yani gemiye alınmayanlar işte bu ikisiydi. Karısının kâfir olduğu ayet nassı ile sabittir: “Allah, kâfirlere Nûh’un karısı ile Lût’un karısını misal olarak verdi. Bu iki kadın, kullarımızdan iki salih kulun nikâhı altındaydılar; ama kocalarına karşı hainlik ettiler. O ikisini Allah’tan gelen azaptan kurtarmaya kocalarının hiçbir şekilde faydası olmadı ve (o iki kadına hitaben) ‘Cehenneme girenlerle beraber siz ikiniz de girin’ denildi.”⁵⁷

Hz. Nûh’un (a.s), peygamberliğine inanmayan ve bu inkârını tufanda helak oluncaya kadar sürdüren bir karısının olduğu bilinmektedir. Buna göre Onun şeriatında Müslüman bir erkeğin kâfir bir kadınla evlenmesinin ve bu nikâhı sürdürmesinin mübah olduğu anlaşılmaktadır. Fıkıh usûlünde bilinen kaideye göre bizden önceki ümmetlere ait şer’î bir hüküm (şer’u men kablenâ), onu nesheden bir delil varit olmadığı sürece, bizim için de geçerli bir şer’î hüküm olur. Burada ise belirttiğimiz mübahlık hükmünü bizim şeriatımızda nesheden delil mevcuttur. Bu delil de “İman

⁵³ Cessâs, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 3/212; Kiyâ el-Herrâsî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 4/225; Kurtubî, *el-Câmi'*, 9/47.

⁵⁴ Kâsânî, *Bedâ'i'u's-sanâ'i'*, 7/350; Komisyon, "İstiskâ", 1/98-99.

⁵⁵ Kurtubî, *el-Câmi'*, 9/35; İbn Kesîr, *Tefsîru İbn Kesîr (Muhtasar)*, 2/577.

⁵⁶ Hûd 11/40.

⁵⁷ et-Tahrîm 66/10.

etmedikleri sürece müşrik kadınlar ile evlenmeyin; inanmış bir cariye, -hoşunuza gitse bile- müşrik bir kadından daha hayırlıdır.”⁵⁸ ayetidir. Ayrıca inanmayan bir kadınla nikâhlanılamayacağı hükmü üzerinde icma vardır. Dolayısıyla Hz. Nûh’un (a.s) şeriatında bulunan bu hüküm ile amel edilemez.⁵⁹

Bir peygamberin putperest bir kadınla evlenmesi hususu, şaşırtıcı olabilir. Ancak Müslümanların kâfirlerle evlenmelerini yasaklayan vahiy gelmeden önce Hz. Peygamber’in (s.a.s.), kızları Rukıyye (ö. 2/624) ve Zeyneb’i (ö. 8/629) müşrik olan Utbe b. Ebû Leheb ve Ebû'l-Âs İbnü'r-Rebî' ile evlendirmiş olmasını⁶⁰ düşündüğümüzde; bu durumu anlamamız kolaylaşacaktır. Dolayısıyla nasıl ki İslam şeriatının ilk yıllarında din farkı evlenme engeli değil idiyse; önceki şeriatlarda da inanmayanlar ile evlenmenin mübah olduğu hükmü mevcut idi.⁶¹

Hz. Nûh’un (a.s) şeriatında olan ve bizzat kendisinin uyguladığı gayrı müslim kadınla evlilik hususuna klasik kaynaklarımızda değinilmemiş olması dikkat çekicidir. Öyle zannediyoruz ki gayrı müslim ile evlilik, o dönemin gerektirdiği bir zorunluluk icabı meşru kılınmıştı. İlk kez puta tapıcılığın başladığı, bunun bütün topluma yayıldığı ve Hz. Nûh’a (a.s) inananların çok az olduğu bir dönemde din farkının evlenme engeli sayılması, inananların çoğalamaması; hatta nesillerinin kesilmesine yol açacaktı. Dolayısıyla böyle bir ortamdaki şeriatta din farkının evlenme engeli olmaması normal karşılanmalıdır. Yahut bu durum, bazı peygamberler için özel bir imtihan alanı olarak da yorumlanabilir.

3.7. Hayvan Neslini Koruma

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Nihayet emrimiz gelip de sular coşup yükselince (Nûh’a) ‘Her canlı türünden birer çift, daha önce haklarında azap hükmü verilmiş olanlar hariç aileni ve inananları gemiye bindir.’ dedik.”⁶² Görüldüğü gibi Allah Teâlâ, peygamberine müminlerin ve hayvanların hayatlarını korumasını emretmiştir. Dolayısıyla bu ayette hayvanları, nesillerinin tükenmesine karşı korumaya ve onları, doğal afetler, salgın hastalıklar gibi durumlarla yok olmaktan muhafazaya bir işaret vardır. Zira hayvanların varlığı ya doğrudan insanların menfaatini sağlamakta ya da dolaylı olarak, yani tabiatta bulunan denge ve düzen içindeki rolü gereği insana faydası dokunmaktadır. Buna göre insanlara dolaylı da olsa faydası olan hayvan türlerinden herhangi birini, neslinin tükeneceği şekilde yok etmek haram olur. Yine ayetten kulların

⁵⁸ el-Bakara 2/221.

⁵⁹ Bk. Muhammed Yüsrî İbrâhîm, *Fıkhü'n-nevâzil li'l-ekalliyâtü'l-müslime -te'sîlen ve tatbîkan-* (Kahire: Dâru'l-Yüsr, 1434/2013), 2/1036.

⁶⁰ Bk. Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî el-Basrî İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1410/1990), 8/25, 29.

⁶¹ Bk. Şahan, "Hz. Nûh Kıssası Bağlamında Ailevî İlişkiler", 235.

⁶² Hûd 11/40.

rızıklarını ve menfaatlerine olan şeyleri doğal afet zamanlarında koruma ve çoğaltmanın vacip olduğu da anlaşılır.⁶³

3.8. Hükmü Bilinmeyen Bir Ameli Yapma

Hız. Nûh (a.s), kendisine inanmayan oğlunun tufandan kurtulmasını ve gemide onun da diğer aile fertleri gibi yanında olmasını duasında istemiş; ancak Allah Teâlâ bu talebini reddetmiş ve O'nu (a.s) uyarmıştır: “Allah: ‘Ey Nûh! O senin aileden değildir. O sâlih olmayan bir ameldir. Hakkında bilgin olmayan şeyi benden isteme. Sana cahillerden olmamanı öğütlerim.’ buyurdu.”⁶⁴ Bunun üzerine O da (a.s) bu isteğinden vazgeçmiş ve pişmanlıkla “Hakkında bilgi sahibi olmadığım bir şeyi Senden istemekten yine Sana sığınırım Rabbim!”⁶⁵ demiştir. Bu ifadenin manası, istemenin caiz olup olmadığı konusunda bilgi sahibi olunmayan bir şeyi istemekten sığınmadır. Dolayısıyla bu, ancak Allah'ın bir şeyi isteme hakkındaki hükmünü bildikten sonra dua etme ve onu istemenin caiz olduğunu gösterir. Buna göre hem bu ilahî uyarı hem de sığınma şeklinde uyarıya verilen cevap, insanın yapmak istediği şeyin öncelikle hükmünü bilmesi gerektiğine delildir. Öyleyse Allah Teâlâ'nın bir eylem hakkındaki hükmü bilinmedikçe; onu yapmaya kalkışmak caiz değildir. Bu, birçok meselenin hükmünü içeren bir kuraldır. Söz gelimi alım-satım yapacak olan bir kimse, alışverişte neyin meşru kılındığını öğrenmelidir. İşte Hız. Nûh'un (a.s) yukarıdaki sözü bu kurala da delalet etmektedir. Nitekim “...hakkında bilgin olmayan şeyin peşine düşme!”⁶⁶ ayetinde bilinmeyen bir şeyin ardına düşmekten menedilmesi de bu durumun bir benzeridir. Buna göre mesela namazın hükümlerini bilip de namaz kılmayan günah işlediği gibi bu hükümleri öğrenmeksizin namaz kılan bir kimse de günaha girmiştir.⁶⁷

3.9. Besmele

“Nûh; ‘Binin gemiye; onun yüzüp gitmesi de demir atıp durması da Allah'ın adıyladır. Şüphesiz Rabbim çok mağfiret ve merhamet edendir.’ dedi.”⁶⁸ Bu ayette her işe başlarken besmelenin zikredilmesine bir delil vardır.⁶⁹ Dolayısıyla ayet, her durumda ve her iş üzerine Allah'ı zikretme noktasında nasstır. Nitekim hadiste de bildirildiği üzere “Allah'ı zikretmeden başlanılan her önemli iş güdüktür.”⁷⁰ Hız. Peygamber de (s.a.s.) her

⁶³ Tarîfi, *et-Tefsîr ve'l-beyân*, 3/1603-1604, 4/1802.

⁶⁴ Hûd 11/46.

⁶⁵ Hûd 11/47.

⁶⁶ el-İsrâ 17/36.

⁶⁷ Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdîrrahmân el-Mâlikî el- Karâfi, *Envârü'l-burûk fi envâ'i'l-furûk (el-Furûk)* (b.y.: Âlemü'l-Kütüb, ts.), 2/148-149.

⁶⁸ Hûd 11/41.

⁶⁹ Kurtubî, *el-Câmi'*, 9/37; İbn Kesîr, *Tefsîru İbn Kesîr (Muhtasar)*, 2/225.

⁷⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 8/395.

anında Allah'ı anardı.⁷¹ Besmele çekilmesinin mendup olduğu yerlerin en kuvvetlisi, yeme ve içmeye başlama; vacip olduğu yerlerden biri ise kurban kesimidir.⁷² Aynı şekilde ayet bir bineğe, gemiye, uçağa vs. binerken Allah'ı zikretmenin müstehap olduğuna da delalet etmektedir. Bu binmenin yolculuk maksadıyla olması da şart değildir.⁷³

3.10. Hamd Etme

“(Ey Nûh!) Sen ve beraberindekiler gemiye yerleştiğinizde; ‘Bizi bu zalimler topluluğundan kurtaran Allah’a hamdolsun!’ de.”⁷⁴ Bu ayette Hz. Nûh’a (a.s) ve beraberindeki müminlere, kendilerini zalim olan kavimlerinden ve tufanda boğulmaktan kurtardığı için Allah’a hamd etmeleri emredilmiştir. “el-hamdu lillâh”, Allah’a her şükredeninin kullanacağı bir ifadedir.⁷⁵ Dolayısıyla bir nimet elde eden veya bir azap ya da felaketten kurtulan kimsenin Allah Teâlâ’ya hamd ve senada bulunması, şükür için secde etmesi müstehap olarak görülmüştür.⁷⁶

3.11. Dua

Dua etmek, ibadetin özü⁷⁷ olup halis kulluğun en bariz göstergelerindedir. Kulun, kendi aczinin ve yaratıcısının ise mutlak kudretinin bilincinde olmasından dolayı kula en çok yakışan ve onu rabbine en çok yaklaştıran hâldir. Kul ile rabbi arasındaki en samimi irtibattır. Ancak inanan insan, dua ile Allah’a muhtaç bir varlık olduğunu ve her an O’nun yardım ve desteği ile kaim olduğunu bilir. Bu yüzden gerçek müminlerin her anı dua ile doludur.

Kur’ân-ı Kerîm’de peygamberler başta olmak üzere salih müminlerin yapmış olduğu güzel dualardan birçok örnekler verilmiştir. Böylece inananlara duanın yapılması zorunlu ibadetlerden biri olduğu vurgulandığı gibi nasıl dua edileceği de öğretilmiştir. Bu sebeple hem peygamberlere ait hem de rivayetlerde geçen meşhur ve meşru duaları taklit ederek dua etmek müstehaptır.⁷⁸ Hz. Nûh’un (a.s) yapmış olduğu dualarından biri şöyledir: “Rabbim! Beni, ana-babamı, evime mümin olarak gireni, mümin erkekleri ve mümin kadınları bağışla!”⁷⁹ Bu, kadın-erkek bütün müminler için yapılmış bir

⁷¹ Hz. Peygamber’in (s.a.s.) işlerine başlarken ilk zamanlar Hz. Nûh’un (a.s) ifadesinden ilhamla “bismillâh”, sonraları ise Hz. Süleyman’ın (a.s) mektubunda geçen bismelenin kâmil hali olan malum lafzı kullandığı ile ilgili olarak bk. Acar, *Fikhî Açıldan Kur’an Kıssaları*, 55.

⁷² İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur’ân*, 3/16-17.

⁷³ İbn Kesîr, *Tefsîru İbn Kesîr (Muhtasar)*, 2/225; Tarîfi, *et-Tefsîr ve'l-beyân*, 3/1604.

⁷⁴ el-Mü'minûn 23/28.

⁷⁵ Kurtubî, *el-Câmi'*, 12/119.

⁷⁶ Bk. Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn b. Şeref en- Nevevî, *Hilyetü'l-ibrâr ve şî'âru'l-ahyâr fi telhîsi'd-da'avât ve'l-ezkârî'l-müstahbbe fi'l-leyl ve'an-nehâr (el-Ezkâr)*, thk. Bessâm Abdulvehhâb el-Câbî (b.y.: Dâru İbn Hazm, 1425/2003), 482.

⁷⁷ Tirmizî, *Sünen*, "De'avât", 2.

⁷⁸ İbn Kesîr, *Tefsîru İbn Kesîr (Muhtasar)*, 3/582.

⁷⁹ Nûh 71/28.

duadır ve diri olanları da ölmüş olanları da kapsamaktadır. Yani geçmiş ve kıyamete kadar gelecek bütün ümmetlerden olan müminleri içerir.⁸⁰ Bu duada dikkat çeken hususlardan biri de bütün mümin erkek ve kadınlara da dua edilmiş olması yönüyle gıyaben dua etmenin faziletine işaret etmektedir.⁸¹

Hız. Nûh'un (a.s) yapması emredilen bir duası da şudur: "Yine: 'Rabbim! Beni bereketli bir yere kondur. Sen, konuk edenlerin en hayırlısısın.' de."⁸² Bu duanın yapılma zamanı hakkında gemiden çıkarken veya gemiye girerken olduğu şeklinde farklı yorumlar yapılmıştır. Kurtubî (ö. 671/1273), her iki mananın da ayetin kapsamında olduğunu belirtmektedir; dolayısıyla burada Allah Teâlâ kullarına hem yola çıkmak için araca bindiklerinde hem de araçtan inerken bu duayı yapmalarını öğretmektedir. Hatta evlerine girip selam verdiklerinde de bunu söylerler. Nitekim Hız. Ali'nin de (r.a) mescide girdiğinde bu duayı yaptığı rivayet edilmiştir.⁸³ Buna göre yolculuk öncesinde ve sonuna doğru yapılabildiği gibi yolculuk bittikten sonra da yerleşilecek mekâna girerken de bu duanın yapılması mümkün ve yerinde bir davranış olacaktır.

Yukarıdakinden başka ayrıca ayette ilk defa bir mekânda konaklanılacağı zaman Allah'ı zikretmenin müstehap olduğuna da delalet olduğu belirtilmiştir. Tercihe şayan olan bu anlayışa göre bu dua, kişinin mutadı olan evine veya bahçesine girmesi hakkında değil; daha önce gitmediği bir yerde konaklaması ile ilgilidir. Dolayısıyla daimî olmasa bile ikameti dışında yeni bir mekâna yerleşileceği zaman ayetteki dua yapılır. Zira bu dua, yeni mekânda bereket talebini ihtiva etmektedir.⁸⁴

3.12. Gemi Yolculuğunda Tilavet Secdesi

Kıssayı anlatan ayetlerden birinde şöyle buyurulmuştur: "Gemi, dağlar gibi (büyük) dalgalarda arasında onları (içindekileri) götürüyordu."⁸⁵ Ayette denizde akıp gitme/seyretme eylemi gemi yolcularına değil; doğrudan gemiye nispet edilmiştir. Buradan hareketle gemi yolculuğunda tilavet secdesi bulunan bir ayeti tekrar ile okuyan bir kimsenin tek bir tilavet secdesi yapmasının yeterli olacağı hükmüne ulaşılmıştır. Hâlbuki aynı durum başka bir binek üzerinde gerçekleşmiş olsaydı; her tekrar okuma için ayrı secde gerekecekti. Aradaki fark şundan kaynaklanmaktadır: Gemi yolculuğu hem şer'an hem de örfen gemiye binene değil; bizatihi gemiye izafe edilir. Şer'an bu izafe edilme, zikrettiğimiz ayete dayanmaktadır. Çünkü Allah Teâlâ su üzerindeki bu akıp gitmeyi gemiye izafe etmiştir. Örfî kullanımda da "gemi şu kadar mesafe kat etti" denilir. Buna

⁸⁰ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, sad. İsmail Karaçam vd. (İstanbul: Azim Dağıtım, ts.), 8/358.

⁸¹ Komisyon, "İstiskâ", 20/265-266.

⁸² el-Mü'minûn 23/29.

⁸³ Kurtubî, *el-Câmi'*, 12/120.

⁸⁴ Tarîfî, *et-Tefsîr ve'l-beyân*, 4/1803-1804.

⁸⁵ Hûd 11/42.

göre gemi yolculuğu yapan kimse için, her ne kadar değişse de, mekân birliğinin bulunduğu kabul edilir. Ancak başka binekleri kullanan için örfte “şu kadar mesafe yol gittim” denilir ve yol alma yolcuya izafe edilir. Dolayısıyla burada hakikaten ve hükmen mekân değişikliği söz konusu olduğundan secdeler de tekrar edilir.⁸⁶

3.13. Mescitlerin Fazileti

Hz. Nûh'un (a.s) kıssasında mescitlerde bulunma ve namaz kılındıktan hemen sonra kaçır gibi ayrılmayıp musallada beklemenin faziletine delalet eden hususlar da vardır. Şu duasında buna işaret edilmektedir: “*Rabbim! Beni, ana-babamı, mümin olarak evime gireni, iman etmiş erkekleri ve iman etmiş kadınları başışla!*”⁸⁷ Bu ayette geçen “*iman etmiş olarak evime girenler*” ifadesindeki “ev”, müfessirler tarafından “mescit” olarak yorumlanmıştır. Nitekim başta Kâbe olmak üzere mescitlerin de “beytullah (Allah’ın evi)” olarak isimlendirildiği malumdur.⁸⁸ Bu manaya göre Hz. Nûh (a.s), mescide girmeyi mağfiret duasına sebep olarak görmüştür.⁸⁹ Hz. Peygamber’in de (s.a.s.) bu minvaldeki bir hadisi şöyledir: “Abdestini bozmaksızın namaz kıldığı yerde kalmaya devam ettiği sürece sizden biriniz için melekler dua eder ve ‘Allah’ım onu başışla, Allah’ım ona merhamet et!’ der.”⁹⁰

3.14. Tebliğ Karşılığında Ücret Alma

“Nûh kavmine; ‘Ey kavmim! Ben bunun (Allah’ın dinine davet) karşılığında sizden herhangi bir mal da istemiyorum. Benim mükâfatım ancak Allah’a aittir.’ dedi.”⁹¹ Bu ayette insanları davet ve irşat etme karşılığında herhangi bir mal alınmaması gerektiğine işaret vardır. Nitekim bir başkasından mal alan kimse, bu iyiliği gördüğü kimseye karşı minnet duyar. Böylece ona karşı hakkı söyleyemez hâle gelir. Peygamberler bu konuda masum olmalarına rağmen; ümmetlerinden mal almazlardı. Bunun en önemli hikmetlerinden biri, insanların daveti karşılığında kendilerinden mal alanın maksadında şüpheye düşüp ondan uzaklaşacakları gerçeğidir.⁹²

⁸⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, 2/13-14; Ebü'l-Meâlî Mahmûd b. Ahmed b. Abdilazîz b. Ömer b. Mâze Burhâneddîn el-Buhârî, *el-Muhîtu'l-Burhânî fi'l-fikhi'n-Nu'mânî*, thk. Abdülkerîm Sâmî el-Cündî (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2004), 2/11. Gemi ve diğer bineklerde namaz kılma arasındaki fark için de aynı ayete dayalı çıkarımlar yapılmıştır. Bk. Serahsî, *el-Mebsût*, 2/2-3.

⁸⁷ Nûh 71/28.

⁸⁸ Bu düşünce Kur'an'da mevcuttur. Bk. Yûnus 10/87.

⁸⁹ İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 4/313; Kurtubî, *el-Câmi'*, 18/314.

⁹⁰ Buhârî, *Sahîh*, "Salât", 61; Müslim, *Sahîh*, "Mesâcid", 49; Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Salât", 20; Tirmizî, *Sünen*, "Salât", 129; Nesaî, *Sünen*, "Mesâcid", 40.

⁹¹ Hûd 11/29.

⁹² Tarîfî, *et-Tefsîr ve'l-beyân*, 3/1601.

İnsanlara hayırlı şeyler öğretme karşılığında ücret alma, ne ücretin ne de yapılan işin kendisi sebebiyle haram kılınmıştır.⁹³ Alınan bu karşılığın hükmü, davetçiye ve davet edilene olan etkisine, bunların birbirine karşı konumlarına ve mal verirken gözetilen amaca göre mübah, mekruh veya haram olabilir. Hz. Peygamber de (s.a.s.) Kureyş'ten mal istemedi ve almadı. Ama Hz. Ebûbekir (r.a) harcamada bulunur; O da (s.a.s.) alırdı. Yine Hz. Peygamber (s.a.s.) daha önceleri devlet başkanlarından gelen hediyeleri kabul etmezken; Medine'de İslam'ın gücü ve şevketi kuvvetlenince bunları kabule başladı. Zira minnet altında kalmayacaktı.⁹⁴

Sonuç

Şer'u men kablenâ delili açısından Hz. Nûh (a.s) kıssasına baktığımızda; usûlcülerce bu delil hakkında ittifak ve ihtilaf edilen hususların her birine örnek bulunduğunu görmekteyiz. Mesela yağmur duası (istiskâ) meselesi, usûlcülerin öncükilerin şeriatlarının hüccet olup olmamasında ihtilaf ettikleri nokta ile ilgilidir. Dolayısıyla Ebû Hanîfe'nin istiskâyı istiğfardan ibaret sayan, cumhurun da istiskâ hutbesinde çokça istiğfarı sünnet gören görüşlerini Hz. Nûh'un (a.s) kavmine istiğfarı emrettiği ayete dayandırmaları, şer'u men kablenânın tipik bir örneğidir. Aynı zamanda bu meselede, ilgili delilin hücciyeti konusunda ihtilaf etmiş olsalar da hem Hanefîlerin hem de cumhurun bu delili işlevsel olarak kullandıkları anlaşılmaktadır.

Hz. Nûh'un (a.s) karısının inanmayanlardan olması; dolayısıyla da bir Müslümanın gayrı müslim bir kadınla evlenmesi meselesi, bizim şeriatımızda nesh edilen bir hüküm olduğundan, önceki şeriatların ittifakla delil kabul edilmeyen kısmına örnektir. Dua etme, önemli işlere besmele ile başlama gibi meseleler ise hükümleri bizim şeriatımızda da bulunması hasebiyle bizim için de geçerli olan kısma örnek olmaktadır. Ayrıca kıssadan hükmü çıkarılan aile fertlerine vasiyet, gemi yolculuğunda tilavet secdesi gibi bazı fikhî meseleler, bu kıssadaki bazı lafızların kullanımı (şer'î hakikat) ile ilgilidir. Bunlar da Kur'ân-ı Kerîm'in neresinde ve hangi bağlamda geçerse geçsin; şer'î kullanımların her an yeni bir meselede hüküm kaynağı olabileceğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

⁹³ Nitekim ezan okuma, imamlık yapma, Kur'an ve fıkıh öğretimi gibi taatler için icare akdi yapılması; yani bunlar karşılığında ücret alınması müteahhirîn fukaha tarafından caiz görülmüş ve bu görüş fetvaya esas kabul edilmiştir. Bk. Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd el- Mavsîlî, *el-İhtiyâr li ta'îlî'l-Muhtâr*, thk. Muhammed Adnân Dervîş (Beirut: Dâru'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam, ts.), 1/318.

⁹⁴ Tarîfî, *et-Tefsîr ve'l-beyân*, 3/1601-1603.

Kaynakça

- Acar, Abdullah. *Fıkhî Açından Kur'an Kıssaları*. Konya: E-kopi Yayınları, 2010.
- Acar, Abdullah. "Peygamberlik Öncesi Hz. Yusuf'un Hayatı ile Zülkarneyn ve Hızır Hakkındaki Ayetlerin 'Şer'u Men Kablenâ' Kapsamında Bağlayıcılığı". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (2015), 7-32.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 20 Cilt. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1416/1995.
- Âmidî, Ali b. Muhammed el-. *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm*. thk. Abdurrezzâk Afîfî. 4 Cilt Dımaşk: el-Mektebü'l-İslâmî, 2. Basım, 1402/1982.
- Apaydın, H. Yunus. *İslam Hukuk Usulü*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 3. Basım. Basım, 2017.
- Bâbertî, Ekmelüddîn Muhammed b. Mahmûd el-. *el-İnâye şerhu'l-Hidâye (Fethu'l-kadîr ile birlikte)*. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003.
- Bağış, Mehmet. *Kur'an'daki Peygamber Kıssalarında Değerler Eğitimi*. ed. Veysel Güllüce-Merve Saçlı, Ankara: İlahiyat Yayınevi, 2021.
- Baz, İbrahim vd. (ed.). *2. Uluslararası Nuh Tufanı ve Cudi Dağı Sempozyum Bildirileri*. Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2021.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Büyük İslam İlmihali*. sad. Ali Fikri Yavuz. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1990.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-. *Sahîh*. thk. Komisyon. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Burhâneddîn el-Buhârî, Ebü'l-Meâlî Mahmûd b. Ahmed b. Abdilazîz b. Ömer b. Mâze. *el-Muhîtu'l-Burhânî fî'l-fikhi'n-Nu'mânî*. thk. Abdulkerîm Sâmi el-Cündî. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2004.
- Cessâs, Ebûbekr Ahmed b. Ali er-Râzî. *Ahkâmu'l-Kur'an*. thk. Abdusselâm Muhammed Ali Şâhîn. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 5. Basım, 1441/2020.
- Çantay, Hasan Basri. *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*. 3 Cilt İstanbul: y.y., 10. Basım, 1979.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî. *Sünenu Ebî Dâvûd*. thk. Şuayb el-Arnaût-Muhammed Kâmil Karabileli. 7 Cilt. b.y.: Dâru'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/2009.
- Erturhan, Sabri. "Ashâb-ı Kehf Kıssasının Fıkhî Okunuşu". *Uluslararası İnanç Turizmi ve Eshab-ı Kehf Sempozyumu*. ed. Seydihan Küçükdağlı-Serdar Yakar. 329-358. Kahramanmaraş: y.y., 2013.
- Erturhan, Sabri. "Hz. Eyyûb Kıssasının Fıkhî Yansımaları". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 32 (2018), 225-260.
- Gündoğar, Hamdi vd. (ed.). *Uluslararası Hz. Nuh ve Cudi Dağı Sempozyum Bildirileri*. İstanbul: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2014.

- Güneş, Hüseyin. *İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nuh Tufanı ve Cudi Dağı*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2. Basım, 2014.
- Hallâf, Abdulvehhâb. *İlmu usûli'l-fikh*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 1423/2003.
- Harman, Ömer Faruk. "Nûh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 33/224-227. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn. *Hâşiye Reddû'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2. Basım, 1386/1966.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî. *el-Muhallâ bi'l-Âsâr*. thk. Abdülgaffâr Süleymânel-Bendârî. 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1431/2010.
- İbn Kesîr, İmâdüddîn Ebû'l-Fidâ İsmâîl ed-Dımaşkî. *Tefsîru İbn Kesîr (Muhtasar)*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- İbn Kudâme, Muvaffakuddîn Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Makdisî el-Cemmâîlî *el-Muğnî*. thk. Abdullâh b. Abdulmuhsin et-Türkî-Abdulfettâh Muhammed el-Hulv. 15 Cilt. Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 3. Basım, 1417/1997.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *Sünen*. thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî. 2 Cilt. b.y.: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, ts.
- İbn Rüşd, Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî el-Endelüsî. *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid*. thk. Ali Muhammed Muavvad-Âdil Ahmed Abdulmevcûd. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 3. Basım. Basım, 1428/2007.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî el-Basrî. *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ. 9 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1410/1990.
- İbnü'l-Arabî, Ebûbekr Muhammed b. Abdillâh el-Meâfirî el-İşbîlî. *Ahkâmu'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 3. Basım, 1424/2003.
- İbrâhîm, Muhammed Yüsrî. *Fıkhü'n-nevâzil li'l-ekalliyyâti'l-müslime -te'sîlen ve tatbîkan-*. 2 Cilt. Kahire: Dâru'l-Yüsr, 1434/2013.
- Karâfî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdirrahmân el-Mâlikî el-. *Envârü'l-burûk fî envâ'i'l-furûk (el-Furûk)*. 4 Cilt. b.y.: Âlemü'l-Kütüb, ts.
- Karaman, Hayreddin vd. *Kur'an Yolu: Türkçe Meâl ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2007.
- Kâsânî, Alâüddîn Ebûbekir b. Mes'ûd el-. *Bedâ'i'u's-sanâ'i' fî tertîbi's-şerâ'i'*. 7 Cilt. b.y.: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1328/1910.
- Kayhan, Mustafa. *İslâm Hukuku Açısından Kur'ân Kıssalarının Kritiği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.

- Kiyâ el-Herrâsî, Ebu'l-Hasen İmâduddîn Ali b. Muhammed. *Ahkâmu'l-Kur'ân*. thk. Musa Muhammed Ali Va'ze Abdu Atıyye. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2. Basım, 1405/1984.
- Komisyon. *el-Mevsû'atu'l-Fıkhiyyetü'l-Kuveytiyye*. 45 Cilt. Kuveyt: Vizâratü'l-Evkâf ve'ş-Şüûni'l-İslâmiyye, 2. Basım, 1427/2006.
- Köksal, M. Asım. *Peygamberler Tarihi*. 2 Cilt. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 8. Basım, 2004.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-. *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Berdûnî-İbrahim Atfîş. 20 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 2. Basım, 1384/1964.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Bağdâdî el-. *el-Hâvi'l-kebîr fî fikh mezhebi'l-İmâmi's-Şâfi'*. thk. Alî Muhammed Muavvad-Âdil Ahmed Abdulmevcûd. 19 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1999.
- Mavsilî, Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd el-. *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-Muhtâr*. thk. Muhammed Adnân Dervîş. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam, ts.
- Mergînânî, Burhânuddîn Ebü'l-Hasen Ali b. Ebîbekr el-Fergânî el- *el-Hidâye şerhu Bidâyeti'l-mübtedâ*. thk. Muhammed Adnân Dervîş. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Erkam b. Ebi'l-Erkam, ts.
- Molla Hüsrev, Muhammed b. Ferâmurz b. Ali. *Mirkâtü'l-vusûl ilâ ilmi'l-usûl*. thk. İlyas Kaplan. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1433/2012.
- Mollaibrahimoğlu, Süleyman. "Nûh (a.s.) Kıssası". *Kur'an Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi* 1/7 (1998), 56-68.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Nîsâbü'rî. *Sahîhu Müslim*. thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Müzenî, Ebû İbrâhîm İsmâîl b. Yahyâ el-. *el-Muhtasar min ilmi's-Şâfi' ve-min ma'nâ kavlih*. thk. Ebî Âmir Abdullâh Şerefüddîn ed-Dâğstânî. 2 Cilt Riyad: Dâru Medâric, 1440/2019.
- Nemerî, Ebû Ömer b. Abdilber el-Kurtubî en-. *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta' mine'l-meânî ve'l-esânîd*. thk. Beşşâr Avvâd Marûf vd. 17 Cilt. Londra: Müessesetü'l-Furkân li't-Türâsi'l-İslâmî, 1439/2017.
- Nesaî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb el-Hurâsânî en-. *Sünen*. thk. Abdulfettâh Ebû Gudde. 8 Cilt. Halep: Mektebu'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, 2. Basım, 1406/1986.
- Nevevî, Ebû Zekerıyyâ Muhyiddîn b. Şeref en-. *el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb*. 9 Cilt Kahire: Dâru'l-Fikr, 1347/1928.
- Nevevî, Ebû Zekerıyyâ Muhyiddîn b. Şeref en-. *Hilyetü'l-ebâr ve şî'âru'l-ahyâr fî telhîsi'd-da'avât ve'l-ezkârî'l-müstahbbe fî'l-leyl ve'an-nehâr (el-Ezkâr)*. thk. Bessâm Abdulvehhâb el-Câbî. b.y.: Dâru İbn Hazm, 1425/2003.

- Pezdevî, Fahru'l-İslam Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-. *Kenzu'l-vusûl ilâ ma'rifeti'l-usûl (Keşfu'l-esrâr ile birlikte)*. thk. Abdullah Mahmûd Muhammed Ömer. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2. Basım. Basım, 1430/2009.
- Serahsî, Ebûbekr Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl es-. *Usûlü's-Serahsî*. thk. Ebu'l-Vefâ el-Efğânî. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1426/2005.
- Serahsî, Şemsu'l-Eimme Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl es-. *el-Mebsût*. 31 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.
- Sübkî, Mahmûd Muhammed Hattâb. *ed-Dînü'l-hâlis ev irşâdü'l-halk ilâ dîni'l-hak*. nşr. el-Mektebetü'l-Mahmûdiyyetü's-Sübkiyye. thk. Emîn Mahmûd Hattâb. 9 Cilt. b.y.: y.y., 4. Basım, 1397/1977.
- Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs eş-. *el-Ümm*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2. Basım, 1403/1983.
- Şahan, Ramazan. "Hz. Nûh Kıssası Bağlamında Ailevî İlişkiler". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/33 (2014), 215-248.
- Tarîfî, Abdulazîz b. Merzûk et-. *et-Tefsîr ve'l-beyân li-ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Abdulmecîd b. Hâlid el-Mubârek. 5 Cilt. Riyad: Mektebetu Dâri'l-Minhâc, 1438/2016.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa et-. *Sünen*. thk. Beşşâr Avvâd Marûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmi, 1417/1996.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Hak Dini Kur'ân Dili*. sad. İsmail Karaçam vd. 10 Cilt. İstanbul: Azim Dağıtım, ts.
- Zerkeşî, Ebû Abdillâh Bedrüddîn Muhammed b. Abdillâh b. Bahâdır ez-. *el-Bahru'l-muhît fi usûli'l-fikh*. 8 Cilt b.y.: Dâru'l-Ketbî, 1414/1994.
- Zeydân, Abdulkarim. *el-Vecîz fi usûli'l-fikh*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle Nâşirûn, 1432/2011.
- Zuhaylî, Vehbe. *el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletuh*. 10 Cilt. Dimaşk: Dâru'l-Fikr, 4. Basım, ts.